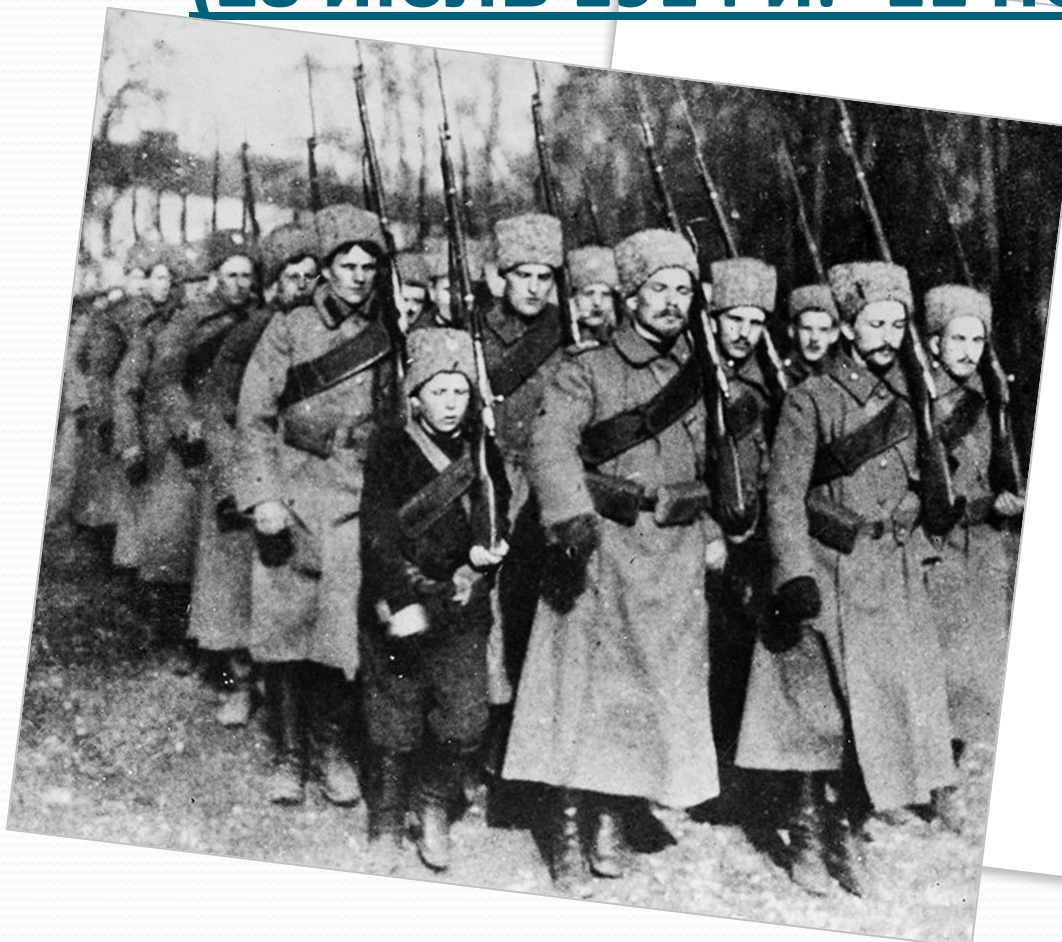

Беренсе донъя һуғышы (28 июль 1914 й. -11 ноябрь 1918 й.)

Башкарзы : 10-сы класс укыусыһы,
Сабирьянова Айгөл Алик кызы.
Тикшерзе : башкорт әзәбиәте укытыусыһы,
Альшина Миңһылыу Нуритдин кызы.

Беренсе донъя һуғышы.

1914 йылдың 28 июленән алып 1918 йылдың 11 ноябренә тиклем дауам иткән глобаль һуғыш. 1939 йылда Икенсе донъя һуғышы башланыуына тиклем ул «Донъя һуғышы» йәки «Бөйөк һуғыш» исеме менән йөрөтөлгән, башкорт әзәбиәтендә башлыса «Герман һуғышы» исеме астында телгә алына. Был һуғышта донъяның иң кеүәтле дәүләттәре бер-береһенә каршы торған ике альянска берләшкән: Берләшкән Короллек, Франция һәм Рәсәй империяһынан торған Антанта һәм Германия, Австро-Венгрия һәм Италиянан торған Үзәк дәүләттәр берлектәре барлыкка килгән. Был альянстарға һуғышка һуңыраҡ кушылған дәүләттәр зә кергән: Антантаны Италия, Япония һәм Америка Кушма Штаттары, Үзәк дәүләттәргә иһә Госман империяһы һәм Болгария тулыландырған. Шулай итеп, донъя тарихындағы иң оло һуғыштарҙың береһенә 70 миллиондан ашыу кеше йәлеп ителгән.

Бөтә катнашыусылар араһында иң кискен конфликт барлыкка киләсәк өсөн антанта һәм германия йоғонтоһо. һәм капма-каршылыктары араһында мөнәсәбәттәр тулышкан. Австро-Венгрия һәм Рәсәй. Дошманлык мөнәсәбәте 1914 й. уртаһында айырыуса. Германия менән Рәсәй киңлектәрендә үз юлын киңәйтеү геосәйәси каршы осрашыу. Мәсәлән, Мәскәү кенәзлеге биләмәләренә сиктәрен киңәйтергә ниәтләй һәм үзенә элекке бер сикләнгән Рәсәй, Германия баһып үз ниәттәрен тормошка ашыра башланы. Нәк шул вакытта пландар уйлаған була "көнсығыш һөжүме", сит территорияларҙы баһып алырға хәрби саралар каралған. Был ерҙә араһына : Польша, Украина, Белоруссия һәм Балтик Рәсәй губернаһы инә. Австрия эрцгерцогы франц фердинанд үлтерелде апогей кискенлек мөнәсәбәттә булырға һәм хәрби хәрәкәт башлануға сәбәп булды. Сер үлемәсле яралана, уның кушаматы "Принцип" террористик берләшмә йәшерен "млада босна" Австрия һәм Сербия хөкүмәтен ғәйепләй, ультиматум 1914 йылдың 28 июлендә куйыла. Әммә уны Сербия кабул итмәгән , Австрия дәүләте һуғыш иғлан итә һәм шул ук сәбәпле булды был көн. Бер яктан Австро-Венгрия яғына Германия тора , үз сиратында Рәсәй империяһы Сербияны хупланы. Был вакифаларҙан һуң йылдам үсешкән була, сөнки ике килешеү германия 1914 йылдың 1 авгусында Рәсәйгә һуғыш иғлан бурыс һәм хәрби-сәйәси союзы ағзаһы бөтә кала һәм ритмлы антанта блогында беренсе донъя һуғышында катнашырға мәжбүр була.

ПАВШИМ
В МИРОВОЙ ВОЙНЕ
1914-1918

Һуғыш тураһында хәтер.

Беренсе донъя һуғышынан һуң башкорт әзәбиәтендә ике йүнәләш барлыкка килә: Башкорт автономияһы, милли мәзәниәт менән әзәбиәттең үз-аллы үсеше өсөн көрәшеүсе милли-патриотик йүнәләш һәм большевиктарзы яклаусы, Совет власы өсөн көрәшеүсе революцион-демократик йүнәләш.

Беренсе йүнәләш башында Шәйехзада Бабич, Хәбибулла Ғәбитов, Сөләймәновтар тора. Икенсе йүнәләштә Дауыт Юлтый, Авзал Таһиров, Мәжит Ғафури, Шәһит Хозайбирзиндар.

1920 йылдарза яңы башкорт әзәбиәтенең үсәүе һәм ойшоуы шыма ғына бармай. Проза әсәрзәре нык үсеш ала. Мәжит Ғафури «Кара йөззәр», «Тормош баскыстары», Авзал Таһиров «Ташкын даръя тармағында», Имай Насыри «Гөлдәр», «Һөжүм» Дауыт Юлтыйзың «Сумка», «Кан базары» шиғырзары һуғышка каршы протест булып яңғырай, «Кан» романы. Беренсе донъя һуғышының империалистик асылын, уның кешелеккә килтергән фажиғәләрен күрһәтәтигән башкорт халкының ауыр үткәнен, уның якты киләсәген һүрәтләгән повестар, романдар ижад ителә.

**Иғтибарығыз
өсөн зур рәхмәт!**